

K Z O M B U N I A K A T
Z B A D A Ń

Warszawa, kwiecień 2012

www.cbos.pl ● sekretariat@cbos.pl

BS/56/2012

**REPREZENTATYWNOŚĆ PARTII
POLITYCZNYCH**

Znak jakości przyznany CBOS przez Organizację Firm Badania Opinii i Rynku
11 stycznia 2012 roku

Fundacja Centrum Badania Opinii Społecznej
ul. Żurawia 4a, 00-503 Warszawa
e-mail: sekretariat@cbos.pl; info@cbos.pl
<http://www.cbos.pl>
(48 22) 629 35 69

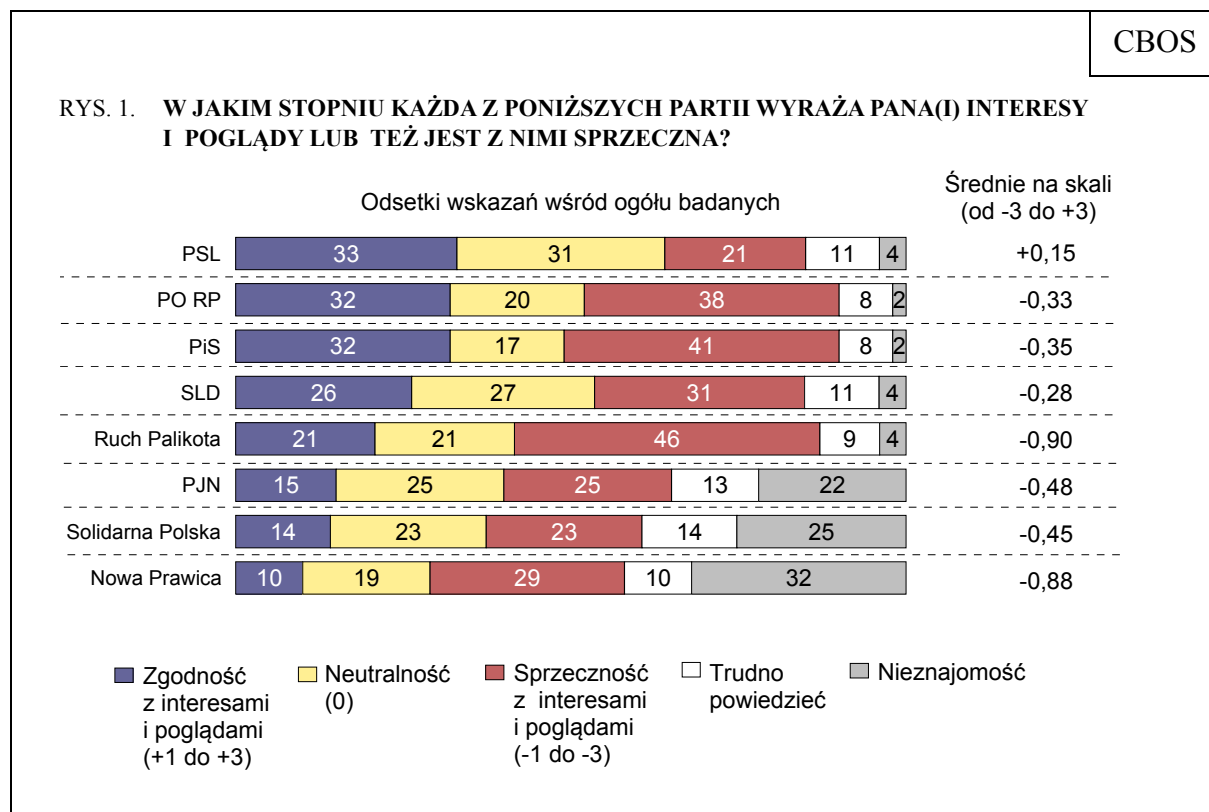
Podejmując decyzje przy urnie wyborcy tylko w pewnym stopniu kierują się kryterium programowym, czyli zawartością programu i obietnicami wyborczymi danej partii. Częściej przyczyną, dla której popierają to, a nie inne ugrupowanie, jest różnie motywowane zaufanie, z jakim się do niego odnoszą. Istotnym wyznacznikiem tego zaufania jest przekonanie o zgodności polityki prowadzonej przez daną partię z interesami i poglądami wyborców.

Przez kilka ostatnich lat sytuacja na naszej scenie politycznej organizowała się wokół podziału na dwa silnie skonfliktowane bloki polityczne. Obecnie jest bardziej różnorodna. Nowym elementem układu sił jest Ruch Palikota – sytuowany po lewej stronie, ale de facto dopiero budujący swą tożsamość polityczną i wizerunek u wyborców. Poszerzyło się także spektrum partii prawicowych. Zwłaszcza pojawienie się takiego bytu politycznego jak Solidarna Polska, która w odróżnieniu od innych ugrupowań prawicy, jak PJN czy Nowa Prawica, dysponuje własną reprezentacją w parlamencie i mimo wciąż dominującej roli PiS daje wrażenie pewnego spluralizowania również prawej strony sceny politycznej.

W jednym z ostatnich sondaży¹ zapytaliśmy Polaków, jak dalece istniejące spektrum partii politycznych spełnia ich oczekiwania i w jakim stopniu partie te wyrażają ich interesy i poglądy. Przedstawiliśmy badanym listę ośmiu najlepiej znanych ugrupowań. Znalazło się na niej pięć głównych ugrupowań mających reprezentację sejmową: PO, PiS, Ruch Palikota, PSL i – przekształcona w partię już po realizacji badania – Solidarna Polska, a także dwa ugrupowania pozaparlamentarne, które w ostatnich wyborach uzyskały minimum 1% głosów, a więc – PJN oraz Nowa Prawica Janusza Korwin-Mikkego. Respondenci, posługując się siedmiopunktową skalą (od -3 do +3), określali, w jakim stopniu każda z tych partii wyraża ich poglądy i reprezentuje ich interesy, czy też jest z nimi sprzeczna.

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” przeprowadzono w dniach 8 – 14 marca 2012 roku na liczącej 1015 osób reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski.

Poziom identyfikacji z istniejącymi na scenie politycznej ugrupowaniami nie jest wysoki. Nawet w przypadku ugrupowań najbardziej liczących się i cieszących się największym poparciem skłonna utożsamiać się z nimi – choćby tylko w niewielkim stopniu (wskazania +1 do +3) – jest najwyżej jedna trzecia ogółu Polaków.

Tego rodzaju pozytywną identyfikację uzyskują obecnie trzy partie: rządzące – PO i PSL oraz główne z opozycyjnych ugrupowań – PiS. Pierwsze miejsce na tej liście zajmuje obecnie PSL (33% pozytywnych identyfikacji), minimalnie wyprzedzając cieszącą się wciąż największym poparciem potencjalnych wyborców PO, oraz drugie pod względem liczby zadeklarowanych zwolenników – PiS, które za dobrych reprezentantów swych interesów i poglądów uznaje po 32% ankietowanych. Mniej osób – co czwarty badany – uważa, że ich poglądy i interesy najlepiej wyraża SLD (26% wskazań). Co piąty skłonny jest w mniejszym lub większym zakresie utożsamiać się z Ruchem Palikota (21%). Relatywnie niezbyt duża grupa badanych upatruje reprezentantów swych interesów i poglądów w mniejszych ugrupowaniach prawicowych, wywodzących się z PiS: w PJN (15%) oraz Solidarnej Polsce (14%). Co dziesiąty identyfikuje się z Nową Prawicą Janusza Korwin-Mikkego (10%).

Większość ugrupowań składających się na dzisiejsze spektrum polityczne częściej budzi sprzeciw niż spotyka się z aprobatą. Wyjątkiem jest PSL, w którym Polacy nieco

częściej upatrują rzecznika swoich interesów i poglądów niż deklarują się jako przeciwnicy tej partii. Jednak nawet w przypadku tego ugrupowania gotowość do identyfikacji tylko nieznacznie góruje nad odrzuceniem (średnia ocen +0,15).

Drugie miejsce na skali „reprezentatywność” versus „odrzucenie” zajmuje SLD. Ugrupowanie to dysponuje co prawda niezbyt dużą siłą pozytywnego oddziaływania, ale jednocześnie ma relatywnie mniej przeciwników niż pozostałe najbardziej liczące się partie (średnia ocen wynosi -0,28). SLD, obok PSL, jest obecnie partią najmniej kontrowersyjnie postrzeganą i najczęściej odbieraną neutralnie.

W stosunku Polaków do PO przeważa negatywne nastawienie i sprzeciw wobec reprezentowanej przez tę partię linii politycznej (średnia -0,33). Prawie identyczną średnią ocen ma PiS (-0,35). Zatem społeczny odbiór PO i rozmiary społecznego zaplecza tej partii są obecnie takie same jak w przypadku jej głównego rywala. Oba ugrupowania mają też nie tylko identyczną zdolność pozyskiwania zwolenników dla reprezentowanej przez siebie linii politycznej, ale i – po raz pierwszy od wielu lat – zbliżony odsetek przeciwników (odpowiednio: 38% i 41%).

Spośród głównych podmiotów dzisiejszej sceny politycznej partią najbardziej kontrowersyjną i budzącą najwięcej negatywnych emocji jest Ruch Palikota (średnia ocen -0,90). Odsetek badanych, skłonnych identyfikować się z tym ugrupowaniem, jest ponad dwukrotnie mniejszy niż liczba tych, wśród których jego działalność i prezentowana linia polityczna budzi sprzeciw.

Jak na razie niewielki jest potencjał ugrupowań najmłodszych stażem, utworzonych przez „uchodźców” z PiS, tj. PJN oraz Solidarnej Polski. Partie te, z racji niedługiej obecności na scenie politycznej, są słabiej rozpoznawalne – ich nazwy nic nie mówią około jednej czwartej badanych (odpowiednio: 22% i 25%). Mimo że nowe na scenie politycznej, nie mają u wyborców „czystej karty”, ale przez rozpoznających je respondentów są wyraźnie klasyfikowane. W społecznym odbiorze obu ugrupowań nastawienie negatywne wyraźnie przeważa nad pozytywnym (średnie ocen wynoszą odpowiednio: -0,48 i -0,45).

Znacznie gorzej bilans ten wypada w przypadku Nowej Prawicy, ugrupowania nowego, choć firmowanego przez polityka od lat obecnego na naszej scenie politycznej. Najnowsza inicjatywa Janusza Korwin-Mikkego, mimo relatywnie sporej rozpoznawalności (68% badanych kojarzy to ugrupowanie, zapewne głównie za sprawą osoby lidera) pozostaje partią niszową – zdolną odwoływać się jedynie do bardzo wąskiego grona potencjalnych wyborców. Jej społeczne zaplecze, podobnie jak wcześniejszych ugrupowań utożsamianych z tym samym liderem, jest bardzo wąskie, a wobec rozmiarów dezaprobaty, z jaką się

spotyka, jej szanse na powiększenie liczby sympatyków są bardzo ograniczone. U zdecydowanej większości rozpoznających ją osób Nowa Prawica spotyka się z odrzuceniem i odsetek takich wskazań prawie trzykrotnie przewyższa liczbę tych, którzy skłonni są w jakimś zakresie identyfikować się z tym ugrupowaniem (średnia ocen –0,88).

W stosunku do poprzedniego pomiaru (z października 2010 roku) największą zmianą, jaką obserwujemy w społecznym odbiorze głównych ugrupowań, jest bardzo wyraźny spadek zdolności utożsamiania się Polaków z główną z rządzących partii. Z PO identyfikuje się obecnie aż o jedną trzecią mniej badanych (16 punktów procentowych) niż w końcowej fazie pierwszych rządów koalicji PO-PSL (spadek deklaracji z 48% w październiku 2010 do 32% obecnie). Również o jedną trzecią wzrósł poziom dezaprobaty dla PO (z 25% jesienią 2010 do 38% obecnie).

Tabela 1

Wartości według skali ocen	W jakim stopniu każda z poniższych partii wyraża Pana(i) interesy i poglądy lub też jest z nimi sprzeczna?											
	PO			PiS			SLD			PSL		
	odsetki wskazań według terminów badań											
	'07	'10	'12	'07	'10	'12	'07	'10	'12	'07	'10	'12
Zgodność z interesami i poglądami (odsetki wskazań dodatnich)	40	48	32	39	31	32	20	37	26	26	31	33
Neutralność (0)	17	19	20	14	18	17	20	27	27	29	34	31
Sprzeczność z interesami i poglądami (odsetki wskazań ujemnych)	27	25	38	34	43	41	42	25	31	26	22	21
Trudno powiedzieć	14	7	8	11	8	8	16	9	11	16	10	11
Nieznajomość	1	1	2	1	1	2	2	2	4	3	2	4
Średnie ocen	0,20	0,39	-0,33	-0,03	-0,45	-0,35	-0,72	0,08	-0,28	-0,15	0,08	0,15
Odchylenie standardowe	1,86	1,94	1,87	2,03	2,14	2,04	1,71	1,73	1,60	1,41	1,52	1,15

Wraz z upływem czasu, jaki mija od wyborów, rządzący zwykle tracą w oczach wyborców i opinii społecznej. Owo „zużywanie się” polityków będących u władzy szczególnie intensywnie dotyka rządzących w trudnych czasach, kiedy trzeba ograniczać wydatki i oszczędzać. W czasie sprawowania rządów w okresie 2007–2011 PO była pod tym względem ewenementem – po trzech latach rządzenia ugrupowanie to spotykało się z dużo większą akceptacją społeczną niż na początku 2007 roku, kiedy to PO była główną siłą opozycyjną wobec rządów PiS. Inaczej rzecz się ma po kolejnym wyborczym zwycięstwie – w tej chwili, kilka miesięcy po wyborach, PO ma nie tylko mniejsze poparcie i słabszą legitymację społeczną do rządzenia niż pod koniec pierwszego okresu swych rządów, ale

i gorszy wynik niż PiS w końcowej fazie sprawowania władzy (w styczniu 2007 roku) i na kilka miesięcy przed przedterminowymi wyborami parlamentarnymi (średnia ocen dla tej partii wynosiła wówczas -0,03).

W przypadku pozostałych ugrupowań zmiany w społecznym odbiorze są niewielkie. Nieznacznie lepszy niż półtora roku temu jest społeczny odbiór PiS (wzrost średniej o 0,10 punktu). Tylko minimalnie wzrosła społeczna aprobatą dla PSL (wzrost średniej o 0,07 punktu). Nie zwiększył się przy tym zakres pozytywnego oddziaływania tych ugrupowań – żadnej z tych partii znacząco nie przybyło sympatyków gotowych identyfikować się z nimi (różnice w granicach błędu pomiaru).

Wyraźnie słabsze od rejestrowanych jesienią 2010 roku są natomiast notowania SLD (spadek średniej o 0,36 punktu). Odsetek badanych skłonnych utożsamiać się z tym ugrupowaniem zmalał o 11 punktów. Wzrosła także, choć w mniejszym stopniu (o 6 punktów), społeczna niechęć wobec tej partii.

Od jesieni 2010 roku, mimo poszerzenia się spektrum partii po prawej stronie sceny politycznej o PJN, a potem Solidarną Polskę, a także mimo osłabienia w ostatnich miesiącach jej głównego rywala, w sytuacji partii Jarosława Kaczyńskiego niewiele się zmieniło. Wobec konkurencji wyrosłej na prawicy, PiS, jak na razie, utrzymuje stan posiadania. Z drugiej strony partia ta niewiele zyskuje na spadku notowań PO i kryzysie zaufania do niej.

Dla obrazu sceny politycznej większe znaczenie niż zmiany na prawicy miało pojawienie się Ruchu Palikota. Wobec wyrazistego, choć mocno kontrowersyjnego wizerunku tej partii, słabiej obecnie wygląda społeczne zaplecze SLD i jego zdolność wyrażania poglądów i interesów lewicowego elektoratu. Jednocześnie wiele wskazuje, że pojawienie się Ruchu Palikota osłabiło potencjał PO – zwłaszcza o tę część jej zwolenników, którzy utożsamiają się bezpośrednio z lewicą lub co najmniej z liberalizmem w sferze obyczajowej.

Główną przyczyną utraty przez PO dotychczasowego poparcia i osłabienia wśród Polaków poczucia, że jest to partia, która wyraża ich poglądy, wydaje się przede wszystkim krytyczna ocena działalności reformatorskiej rządu. Poparcie dla PO spada od stycznia bieżącego roku, w rytm kolejnych potknięć rządu – najpierw związanych z ustawą o refundacji leków, potem z ACTA, aż po powszechnie kontestowane i kosztowne społecznie zmiany w systemie emerytalnym.

CHARAKTERYSTYKA ZAPLECZA SPOŁECZNEGO PARTII POLITYCZNYCH

Dla funkcjonowania partii politycznych w społeczeństwie i ich poparcia w przyszłości szczególne znaczenie ma zaufanie, jakim się je obdarza w różnych grupach społecznych. Przyjrzyjmy się zatem, jakie cechy socjodemograficzne sprzyjają identyfikacji z poszczególnymi ugrupowaniami.

PO, jeśli chodzi o jej potencjalnych sympatyków, ma obecnie mniej wyrazisty profil niż jeszcze jesienią 2010 roku (zob. tabele aneksowe). Identyfikacje z główną z rządzących partii są słabo zróżnicowane m.in. ze względu na wiek badanych. PO nie jest już partią ludzi młodych. Stosunkowo najczęściej reprezentanta swoich interesów i poglądów upatrują w niej osoby w średnim wieku – między 35 a 44 rokiem życia (37%), nie zaś najmłodsze (18–24 lata – 30%, 25–34 lata – 31%). Większą sympatią dla PO cechują się nadal mieszkańcy największych miast (42%) niż mniejszych miejscowości, a zwłaszcza wsi (24%), ale i te zależności nie są już dziś tak jednoznaczne jak wcześniej. Jednym z głównych czynników określających stosunek do PO pozostaje natomiast poziom wykształcenia i – związany z tym – status społeczno-zawodowy i materialny badanych. Poczucie identyfikacji z tym ugrupowaniem wyraźnie rośnie wraz z poziomem wykształcenia, wyższymi dochodami *per capita* i lepszą oceną własnej sytuacji materialnej. Spośród grup społeczno-zawodowych o dobrym reprezentowaniu przez PO ich interesów i poglądów przekonani są przede wszystkim przedstawiciele kadry kierowniczej i specjalistów (51%), pracownicy administracyjno-biurowi (45%), a także średni personel i technicy (40%).

Czynniki statusu społeczno-ekonomicznego różnicują także stosunek do PO w aspekcie negatywnym. Zależności te są jednak słabsze niż w przypadku pozytywnych identyfikacji. Za ugrupowanie reprezentujące punkt widzenia sprzeczny z ich własnymi poglądami stosunkowo najczęściej uważają Platformę Obywatelską zarówno najstarsi badani (powyżej 65 roku życia – 43%) jak i najmłodsi (mający 18–24 lata – 41%). Nieco częściej niż inni pogląd ten podzielają również osoby z wykształceniem podstawowym (47%), respondenci deklarujący dochody nie przekraczające 1000 zł na osobę w rodzinie (43%) i negatywnie oceniający własne warunki materialne (43%), a spośród grup społeczno-zawodowych – rolnicy (49%), bezrobotni (50%) oraz emeryci (43%).

Zatarło się obserwowane jeszcze półtora roku temu zróżnicowanie stosunku do PO ze względu na orientację polityczną. Jeśli chodzi o zdolność do identyfikacji z tą partią, poglądy polityczne w zasadzie nie mają dziś znaczenia – prawie tak samo często za ugrupowanie

reprezentujące ich przekonania i interesy uznają PO osoby deklarujące prawicowe jak lewicowe czy centrowe przekonania. Ślad dawnego zróżnicowania – dużo większej przychylności elektoratu o lewicowych poglądach i bardziej niechętnie, negatywne nastawienie osób o przekonaniach prawicowych, obserwujemy jedynie w wymiarze negatywnym. Zwolennicy prawicy częściej niż osoby o lewicowych czy centrowych poglądach odrzucają PO. Potwierdza to hipotezę, że pojawienie się Ruchu Palikota pozbawiło PO części lewicowego elektoratu.

Natomiast czynnikiem różnicującym nastawienie wobec Platformy pozostaje religijność badanych, mierzona częstością uczestnictwa w praktykach religijnych. Im częściej praktykują badani, tym większa wśród nich dezaprobatą partii Donalda Tuska i odwrotnie – im mniejsza religijność, tym częstsze postrzeganie PO jako partii zdolnej wyrażać ich interesy i przekonania.

Nieco mniej wyrazisty jest także profil PiS. Wciąż jednak można mówić o pewnej symetrii w postrzeganiu partii Jarosława Kaczyńskiego i jej głównego rywala – PO. Zaufanie do PiS jest wyższe w tych grupach, które częściej wyrażają brak zaufania do PO, i odwrotnie – negatywne nastawienie do PiS idzie w parze z większą sympatią dla Platformy.

Tak jak półtora roku temu, stosunek do partii Jarosława Kaczyńskiego jest dość słabo różnicowany przez wiek badanych. Z ugrupowaniem tym stosunkowo najczęściej sympatyzują osoby powyżej 55 roku, ale niewiele mniej sympatyków ma ono również w grupie najmłodszych. Identyfikacjom z PiS sprzyja ponadto niższy poziom wykształcenia i zamieszkiwanie w mniejszych miejscowościach. Zależności te są jednak wyraźnie słabsze niż jeszcze w 2010 roku. Niezbyt silny jest obecnie związek pomiędzy deklarowaną wysokością dochodów *per capita* a poczuciem identyfikacji z tym ugrupowaniem, choć PiS nadal zachowuje profil partii reprezentującej osoby słabiej sytuowane – więcej sympatyków ma wśród osób deklarujących dochody *per capita* do 1000 zł i oceniających swoją sytuację materialną jako złą i średnią.

Podobnie jak w ubiegłych latach, wśród grup społeczno-zawodowych z PiS najczęściej utożsamiają się rolnicy (41%) i poziom tych identyfikacji jest równie wysoki jak w 2010 roku. Do jego sympatyków częściej niż inni zaliczają się ponadto robotnicy niewykwalifikowani (37%), emeryci a także uczniowie i studenci (po 37%).

Dezaprobatą partii Jarosława Kaczyńskiego rośnie natomiast wraz z poziomem wykształcenia i wielkością zamieszkiwanej miejscowości, a także z poziomem dochodów i satysfakcji badanych z własnych warunków materialnych.

Stosunek do PiS zarówno w wymiarze pozytywnym jak i negatywnym jest nadal bardzo silnie zróżnicowany przez częstość praktyk religijnych. Im bardziej religijni są badani, im częściej uczestniczą w praktykach religijnych, tym częściej upatrują w PiS reprezentanta swych interesów i poglądów. Z kolei słaba religijność i sporadyczne praktyki religijne lub ich brak idą w parze z większym krytycyzmem wobec partii Jarosława Kaczyńskiego.

Tak jak dotychczas identyfikacji z PiS bardzo wyraźnie sprzyjają prawicowe poglądy. Obecnie o zgodności swoich interesów i poglądów z linią polityczną PiS mówi 52% respondentów deklarujących przekonania prawicowe, a więc praktycznie tyle samo co w 2010 roku (53%), natomiast do przeciwników tej partii częściej niż inni zaliczają się badani o poglądach lewicowych (56%).

Relatywnie nowe ugrupowanie na dzisiejszej scenie politycznej, **Ruch Palikota**, w dużej mierze odwzorowuje układ sympatii i antypatii właściwy dawniej dla PO. Z partią tą zdecydowanie najczęściej identyfikują się najmłodszy badani – w wieku 18–24 lata (37%). Gotowość do utożsamiania się z RP, tak jak niegdyś w przypadku PO, wyraźnie rośnie wraz z wielkością zamieszkiwanej miejscowości. Tak jak partii Donalda Tuska, Ruchowi Palikota wyraźnie sprzyja wyższy poziom wykształcenia respondentów. Stosunek do tej partii dość słabo różnicują natomiast dochody oraz oceny sytuacji materialnej badanych, choć relatywnie najczęściej z ugrupowaniem tym sympatyzują osoby o najwyższych dochodach (powyżej 1500 zł na osobę w rodzinie). Spośród grup społeczno-zawodowych reprezentanta swych interesów i poglądów w partii Janusza Palikota najczęściej upatrują z jednej strony, uczniowie i studenci (37%), z drugiej – osoby bezrobotne (41%).

Z kolei dezaprobatą dla RP wyraźnie rośnie wraz z wiekiem badanych. Wielu zdeklarowanych przeciwników ugrupowanie to ma również wśród osób z wykształceniem podstawowym (52%). Wśród grup społeczno-zawodowych partia Janusza Palikota największy sprzeciw budzi u przedstawicieli kadry kierowniczej i specjalistów (51%), ale także wśród rolników (54%) oraz emerytów i rencistów (po 55% deklaracji odrzucenia).

Nastawienie do RP najsilniej warunkuje jednak stosunek do wiary i praktyk religijnych. Skłonności do identyfikowania się z tą partią wyraźnie sprzyja słaba religijność badanych i sporadyczny udział w praktykach religijnych lub w ogóle ich brak. Z kolei im większa religijność ankietowanych i częstsze uczestnictwo w praktykach religijnych, tym większa dezaprobatą tej partii. Zależność ta ma charakter liniowy. Silna obecnie korelacja pomiędzy religijnością a poglądami politycznymi sprawia, że także w tym wymiarze obserwujemy wyraźne zróżnicowanie stosunku do RP. Z partią tą prawie trzykrotnie częściej identyfikują się osoby o przekonaniach lewicowych (36%) niż prawicowych (13%)

i odwrotnie – RP największy sprzeciw budzi wśród osób o poglądach prawicowych (65%), a relatywnie najmniej u osób deklarujących lewicowe przekonania (35%).

Czynnikiem najsilniej określającym stosunek do **SLD** ciągle pozostają deklarowane poglądy polityczne w utrwalonym w Polsce, potocznym rozumieniu lewicowości i prawicowości. Z **SLD** identyfikuje się zdecydowana większość badanych określających swoje przekonania polityczne jako lewicowe (62%), natomiast zwolennicy prawicy najczęściej są mu przeciwni (54%). Zależności te są silniejsze niż w przypadku Ruchu Palikota. Dla Polaków **SLD** pozostaje głównym ugrupowaniem lewej strony sceny i w znacznie większym stopniu niż **RP** reprezentuje interesy i poglądy, które społeczeństwo samo definiuje jako lewicowe (odpowiednio: 62% identyfikacji z **SLD** i 36% z **RP**). Pojawienie się Ruchu Palikota raczej w ograniczonym zakresie zmniejszyło zainteresowanie lewicowych wyborców Sojuszem. Osoby deklarujące lewicowe przekonania tylko trochę mniej powszechnie niż jesienią 2010 roku, a więc przed powstaniem **RP**, widzą w **SLD** ugrupowanie wyrażające ich interesy i poglądy (spadek liczby identyfikujących się z lewicą z 71% w 2010 do 62% obecnie).

Z **SLD** częściej sympatyzują osoby niewierzące i niepraktykujące (34%) oraz badani, którzy uczestniczą w praktykach religijnych najwyżej kilka razy w roku (35%). Sympatyków tej partii relatywnie najwięcej jest wśród osób z wyższym wykształceniem (32%), bardzo dobrze sytuowanych i deklarujących najwyższe dochody na osobę w rodzinie (37%). W grupach społeczno-zawodowych relatywnie częściej z **SLD** utożsamiają się przedstawiciele kadry kierowniczej i specjaliści (35%) oraz średni personel i technicy (32%). Natomiast niechęć do tej partii dominuje wśród mieszkańców największych miast, robotników wykwalifikowanych, pracowników administracyjno-biurowych, uczniów i studentów, oraz emerytów.

Środowiskiem zdecydowanie najbardziej przychylnym **PSL** są niezmiennie rolnicy – w mniejszym lub większym stopniu identyfikuje się z tą partią aż 54% tej grupy zawodowej (o 6 punktów procentowych więcej niż w 2010 roku). Za wyraziciela swych interesów i poglądów uważa ją ponadto 57% badanych zatrudnionych w rolnictwie i 38% ogółu dorosłych mieszkańców wsi.

Zdolność do identyfikacji z **PSL** rośnie wraz z wiekiem badanych – im są oni starsi, tym częściej widzą w tej partii reprezentanta swych interesów i poglądów. Do sympatyków **PSL** częściej zaliczają się osoby biorące udział w praktykach religijnych raz w tygodniu (39%) niż osoby jedynie sporadycznie uczestniczące w praktykach religijnych lub w ogóle niepraktykujące.

Stosunkowo największy sprzeciw partia ludowców budzi wśród mieszkańców największych aglomeracji (powyżej 500 tys. mieszkańców – 30%), a w grupach społeczno-zawodowych stosunkowo najczęściej dezaprobatę wobec PSL wyrażają przedstawiciele kadry kierowniczej i specjalistów (30%) oraz uczniowie i studenci (27%).

Choć poglądy polityczne nie mają większego znaczenia dla identyfikacji z partią ludowców – podobnie często utożsamiają się z nią osoby o lewicowych (41%) jak i prawicowych (37%), czy też centrowych przekonaniach (36%), zdecydowanie najwięcej przeciwników PSL ma wśród badanych o orientacji prawicowej (28%).

Nastawienie do najmłodszego z ugrupowań prawej strony sceny politycznej, **Solidarnej Polski**, określają w tej chwili głównie poglądy polityczne badanych oraz – w jeszcze większym stopniu – stosunek do praktyk religijnych. Im są one częstsze, tym większa aprobata partii Zbigniewa Ziobry i odwrotnie – im mniejsza religijność badanych, tym większa dezaprobata tego ugrupowania. Z partią tą częściej identyfikują się osoby o prawicowych niż lewicowych przekonaniach, poziom utożsamiania prawicowego elektoratu jest jednak wyraźnie niższy niż w przypadku PiS. Tylko co czwarty zwolennik prawicy sympatyzuje z Solidarną Polską (24%, z PiS – 52%). U równie wielu osób deklarujących prawicową orientację partia ta budzi dezaprobatę (24%).

W większym stopniu od PiS różni się **PJN**. Z partią tą częściej sympatyzują osoby młode, między 25 a 34 rokiem życia (21%), rzadziej mające więcej niż 55 lat (13%). Stosunkowo najwięcej zwolenników ma ona wśród badanych z wyższym wykształceniem (24%), mieszkańców największych aglomeracji (20%), osób wierzących i praktykujących raz w tygodniu (20%), a w grupach społeczno-zawodowych wśród pracowników administracyjno-biurowych (27%) oraz rolników (21%).

Stosunkowo najbardziej niechętnie i krytyczne wobec PJN są osoby między 55 a 64 rokiem życia (36%), badani deklarujący najwyższe dochody *per capita* (41%), sporadycznie (36%) i w ogóle nieuczestniczący w praktykach religijnych (32%). Spośród grup społeczno-zawodowych relatywnie najbardziej przeciwni tej partii są przedstawiciele kadry kierowniczej i specjalistów (38%), średni personel i technicy (36%), a spośród biernych zawodowo – emeryci (30%).

Stosunek do PJN warunkują poglądy polityczne. Do jej sympatyków zalicza się 22% badanych deklarujących prawicowe przekonania i prawie dwukrotnie rzadziej (12%) osoby o lewicowej orientacji. Wśród tych ostatnich partia ta znacznie częściej budzi sprzeciw (38%) niż wśród badanych utożsamiających się z prawicą (26%) czy deklarujących centrowe przekonania (24%).

Ugrupowanie najmniej znane spośród uwzględnionych w badaniu, ale i jedno z bardziej wyrazistych – **Nowa Prawica Janusza Korwin-Mikkego** – podobnie jak jej poprzednie wcielenie, UPR, budzi zaufanie przede wszystkim ludzi młodych. Z partią tą znacznie częściej niż inni identyfikują się osoby między 18 a 24 rokiem życia (24%) oraz prawie jedna trzecia uczniów i studentów (30%). Ugrupowanie Janusza Korwin-Mikkego ma więcej sympatyków (ale i przeciwników) wśród osób z wyższym i średnim wykształceniem. Sympatii dla niej sprzyjają ponadto nieco lepsze oceny własnych warunków materialnych.

Do jej sympatyków częściej niż inni zaliczają się badani o wyraźnie sprecyzowanym, choć różnym stosunku do wiary i praktyk religijnych – z jednej strony osoby głęboko religijne i często (kilka razy w tygodniu) praktykujące (16%), z drugiej – niewierzący i nie praktykujący (21%). Jeśli chodzi o poglądy polityczne, to wbrew nazwie, Nowa Prawica nie jest ugrupowaniem jednoznacznie odwołującym się do prawicowego elektoratu. Z ugrupowaniem tym identyfikuje się 18% badanych deklarujących prawicowe przekonania i stosunkowo niewiele mniej osób o lewicowej orientacji (13%). Jej prawicowy charakter lepiej określa się przez dystans – dla 43% osób o przekonaniach lewicowych partia ta wyraża przeciwne opinie i poglądy niż ich własne.

REPREZENTATYWNOŚĆ PARTII POLITYCZNYCH W ICH ELEKTORATACH

Stopień identyfikacji potencjalnych wyborców z partiami, na które zamierzają głosować, generalnie pozostaje wysoki. Różnice pomiędzy ugrupowaniami są jednak znaczące. Partią, z którą jej potencjalni wyborcy utożsamiają się najsilniej, jest dziś PiS (średnia ocen zgodności interesów i poglądów wynosi tu 2,31 punktu). Co drugi badany deklarujący poparcie dla partii Jarosława Kaczyńskiego w pełni akceptuje linię polityczną reprezentowaną przez to ugrupowanie (50%).

Wysoki poziom identyfikacji z partią charakteryzuje też obecnie elektorat PSL (średnia ocen 2,12 punktu). Aż 46% zadeklarowanych wyborców partii ludowców to osoby, które w pełni utożsamiają swoje interesy i poglądy z linią programową i działalnością partii.

Najslabiej wypadają pod tym względem PO oraz SLD (średnie ocen wynoszą odpowiednio: 1,84 i 1,82). W elektoratach obu tych partii, osoby, dla których mają one zdolność pełnego reprezentowania ich interesów i poglądów, są w mniejszości i stanowią – w przypadku PO nieco ponad jedną czwartą jej dzisiejszego elektoratu (27%) i niespełna jedną czwartą (23%) zadeklarowanych wyborców SLD.

Tabela 2

Wartości według skali ocen	Oceny stopnia reprezentowania przez partię/ugrupowanie interesów i poglądów w ich potencjalnych elektoratach				
	PO	PiS	Ruch Palikota	PSL	SLD
	w procentach				
Niezgodność z interesami i poglądami (od -3 do -1)	0	0	2	1	2
Ocena neutralna (0)	9	1	6	5	11
Niewielka zgodność z interesami i poglądami (+1)	26	16	20	19	12
Średnia zgodność z interesami i poglądami (+2)	36	31	40	29	49
Duża zgodność z interesami i poglądami (+3)	27	50	32	46	23
Trudno powiedzieć/ Odmowa odpowiedzi	2	2	0	0	2
Średnia ocen	1,84	2,31	1,94	2,12	1,82
Odchylenie standardowe	0,93	0,79	0,99	1,04	1,01

W porównaniu z sytuacją sprzed półtora roku odbiór PO oraz SLD przez własnych wyborców nieco się pogorszył – w ich ocenie oba ugrupowania straciły na reprezentatywności. Liczba osób, które choćby w niewielkim zakresie w każdej z tych partii widziałyby reprezentanta swoich interesów i poglądów, zmalała o 7 punktów procentowych – z 96% do 89% – w przypadku PO i z 91% do 84% – wśród wyborców SLD. Z kolei bardzo silnie utożsamiający się z własną partią elektorat PiS, w stosunku do 2010 roku, utwierdził się w poczuciu, że partia ta jest ugrupowaniem, które reprezentuje ich najlepiej (wzrost deklaracji identyfikacji z partią z 93% w 2010 roku do 97% obecnie).

Największą zmianą w stosunku do października 2010 jest jednak wzrost poczucia reprezentatywności PSL u jego wyborców (wzrost o 15 punktów procentowych – z 79% do 94%).

Jeśli przyjąć poziom aktualnych identyfikacji z partiami za wskaźnik ich aktualnego potencjału wyborczego czy za prognostyk przyszłych notowań – można stwierdzić, że PO ma znacznie mniejsze szanse na pozyskanie dodatkowych zwolenników niż PiS. W większym też stopniu zagraża jej erozja dotychczasowego elektoratu.

Poza własnym elektoratem stosunkowo najsilniej związani z **PO** czują się wyborcy Ruchu Palikota (36%) i – w drugiej kolejności – koalicyjnego PSL (33%). Jednak nawet w tych elektoratach główna z rządzących partii częściej spotyka się z dezaprobatą i odrzuceniem niż sympatią i poczuciem wspólnoty przekonań i interesów (odpowiednio: 38% i 42% deklaracji odrzucenia). Za największych przeciwników PO – tak jak dotychczas – uchodzą potencjalni wyborcy PiS. U trzech czwartych zwolenników tej partii PO budzi

niechęć i sprzeciw (75% elektoratu PiS). Poziom tej dezaprobaty okazuje się obecnie nawet wyższy niż jesienią 2010 roku (wzrost negatywnych ocen o 8 punktów). Zmieniło się nastawienie do PO wśród wyborców SLD. Jeszcze półtora roku temu zwolennicy Sojuszu silniej niż jakikolwiek inny elektorat orientowali się na PO. Sympatię dla tego ugrupowania wyrażało aż 55% ówczesnych zwolenników SLD. Obecnie prawie co drugi potencjalny wyborca Sojuszu (47%) odrzuca PO i jest zdania, że partia ta wyraża poglądy sprzeczne z jego zapatrywaniami, a tylko co piąty (21%) dostrzega zbieżność poglądów.

Tabela 3

Wartości według skali ocen	W jakim stopniu PO wyraża Pana(i) interesy i poglądy lub też jest z nimi sprzeczna?				
	oceny w elektoratach partii politycznych				
	PO	PSL	PiS	Ruch Palikota	SLD
	w procentach				
Niezgodność z interesami i poglądami (od -3 do -1)	0	42	75	38	47
Ocena neutralna (0)	9	25	13	26	32
Zgodność z interesami i poglądami (od +1 do +3)	89	33	8	36	21
Trudno powiedzieć	2	0	4	0	0

Z **PiS** poza jego własnym elektoratem, podobnie jak dotychczas, relatywnie najsilniej identyfikują się zwolennicy PSL (24%). Jednak w porównaniu z sytuacją sprzed półtora roku poziom tych identyfikacji jest zdecydowanie niższy (spadek z 49% do 24% obecnie). Zwolennicy pozostałych liczących się ugrupowań w ogromnej większości odrzucają partię Jarosława Kaczyńskiego. W największym stopniu dotyczy to zwolenników Ruchu Palikota (84%). Tylko trochę mniej zdecydowanie PiS kontestowany jest przez zwolenników PO (70%) oraz SLD (68%).

Tabela 4

Wartości według skali ocen	W jakim stopniu PiS wyraża Pana(i) interesy i poglądy lub też jest z nimi sprzeczna?				
	oceny w elektoratach partii politycznych				
	PO	PSL	PiS	Ruch Palikota	SLD
	w procentach				
Niezgodność z interesami i poglądami (od -3 do -1)	70	42	0	84	68
Ocena neutralna (0)	15	31	1	11	17
Zgodność z interesami i poglądami (od +1 do +3)	12	24	97	5	15
Trudno powiedzieć	3	3	2	0	0

PSL stosunkowo największą sympatią cieszy się wśród zwolenników PO i SLD (po 42%). Niewiele mniej sympatyków partia ta ma wśród zadeklarowanych wyborców PiS (37%), jednak nastawienie elektoratu PiS nie jest tak jednoznaczne. Znacząca część zadeklarowanych wyborców PiS odrzuca PSL, jako partię reprezentującą opcję sprzeczną z ich interesami czy poglądami (26%). Stosunkowo najbardziej niechętny PSL jest elektorat Ruchu Palikota (29% negatywnych wskazań). Niemniej i tu partia Waldemara Pawlaka ma tyle samo przeciwników co sympatyków, a największa część badanych traktuje ją „neutralnie”.

Tabela 5

Wartości według skali ocen	W jakim stopniu PSL wyraża Pana(i) interesy i poglądy lub też jest z nimi sprzeczna?				
	oceny w elektoratach partii politycznych				
	PO	PSL	PiS	Ruch Palikota	SLD
	w procentach				
Niezgodność z interesami i poglądami (od -3 do -1)	17	1	26	29	17
Ocena neutralna (0)	37	5	27	36	35
Zgodność z interesami i poglądami (od +1 do +3)	42	94	37	28	42
Trudno powiedzieć/ Nieznajomość	4	0	10	7	6

Do związków z **SLD** relatywnie najczęściej poczuwają się wyborcy Ruchu Palikota – nieco ponad dwie piąte z nich (42%) uważa, że ich poglądy i interesy są zbieżne z wyrażanymi przez Sojusz. Spora część elektoratu RP jest jednak odmiennego zdania i postrzega SLD jako partię reprezentującą sprzeczną z ich poglądami i interesami linię polityczną (27%). W mniejszym stopniu z SLD identyfikuje się elektorat PO (33%), dla którego jeszcze półtora roku temu Sojusz był drugim po własnej partii ugrupowaniem, z jakim skłonny był się najczęściej utożsamiać (53% deklaracji w październiku 2010). Obecnie wyborcy PO są podzieleni w swych ocenach Sojuszu i prawie tak samo często odrzucają partię Millera (29%) jak identyfikują się z nią. Jeśli chodzi o sympatie dla SLD, podzielony jest również elektorat drugiego z koalicjantów – PSL. Negatywne nastawienie do SLD wyraźnie dominuje natomiast w elektoracie PiS. Połowa sympatyków tej partii (51%) dystansuje się wobec SLD.

Tabela 6

Wartości według skali ocen	W jakim stopniu SLD wyraża Pana(i) interesy i poglądy lub też jest z nimi sprzeczna?				
	oceny w elektoratach partii politycznych				
	PO	PSL	PiS	Ruch Palikota	SLD
	w procentach				
Niezgodność z interesami i poglądami (od -3 do -1)	29	31	51	27	2
Ocena neutralna (0)	32	39	23	26	11
Zgodność z interesami i poglądami (od +1 do +3)	33	27	12	42	84
Trudno powiedzieć/ Nieznajomość	6	3	13	5	3

Poczucia wspólnoty interesów i poglądów z **Ruchem Palikota** w stosunkowo największym stopniu doświadczają zadeklarowani wyborcy SLD (35%). Jednak nawet w tym elektoracie nieznacznie przeważa niechęć wobec RP (37%). W elektoratach pozostałych ugrupowań dominuje negatywne nastawienie do partii Janusza Palikota. Największą dezaprobatę ugrupowanie to budzi wśród wyborców PiS (73%) oraz PSL (68%). Wyraźnie mniejszy dystans wobec RP cechuje elektorat PO, choć i tu ma on zdecydowanie więcej przeciwników (46%) niż sympatyków (26%).

Tabela 7

Wartości według skali ocen	W jakim stopniu Ruch Palikota wyraża Pana(i) interesy i poglądy lub też jest z nimi sprzeczna?				
	oceny w elektoratach partii politycznych				
	PO	PSL	PiS	Ruch Palikota	SLD
	w procentach				
Niezgodność z interesami i poglądami (od -3 do -1)	46	68	73	2	37
Ocena neutralna (0)	23	21	16	6	23
Zgodność z interesami i poglądami (od +1 do +3)	26	9	6	92	35
Trudno powiedzieć/ Nieznajomość	5	2	5	0	5

Najwięcej sympatii dla **PJN** ma elektorat PiS (29%). Zwolennicy pozostałych ugrupowań dużo rzadziej skłonni są identyfikować się z tą partią i najczęściej postrzegają ją jako neutralną względem ich własnych zapatrywań czy interesów. Relatywnie najbardziej niechętni są jej wyborcy ugrupowań lewicowych – SLD (44%) oraz Ruchu Palikota (41%). Tylko nieco mniejszą niechęć wobec PJN żywią jednak również sympatycy PO (37%).

Z kolei dla wyborców PSL PJN jest ugrupowaniem nie budzącym ani ich szczególnej sympatii, ani też większego sprzeciwu.

Tabela 8

Wartości według skali ocen	W jakim stopniu PJN wyraża Pana(i) interesy i poglądy lub też jest z nimi sprzeczna?				
	oceny w elektoratach partii politycznych				
	PO	PSL	PiS	Ruch Palikota	SLD
	w procentach				
Niezgodność z interesami i poglądami (od -3 do -1)	37	16	22	41	44
Ocena neutralna (0)	24	41	22	21	31
Zgodność z interesami i poglądami (od +1 do +3)	16	15	29	14	6
Trudno powiedzieć/ Nieznajomość	23	28	27	24	19

Solidarna Polska cieszy się poparciem dużej części potencjalnych wyborców PiS. Prawie dwie piąte zadeklarowanych zwolenników partii Jarosława Kaczyńskiego (38%) dostrzega zbieżność własnych poglądów i interesów z programem tej partii, a głosy przeciwnie są nieliczne (11%). Z partią Zbigniewa Ziobry sympatyzuje ponadto relatywnie spora część zwolenników PSL (21%). Także w tym elektoracie aprobata przeważa nad dezaprobatą, choć nie w takiej skali jak w przypadku PiS. Wśród wyborców pozostałych ugrupowań dominuje poczucie braku zbieżności własnych poglądów i interesów z tymi, które reprezentuje Solidarna Polska. Najwięcej głosów przeciwnych temu ugrupowaniu pojawiło się w elektoracie SLD (51%). Sprzeciw wobec SP wyraża również około dwóch piątych wyborców Ruchu Palikota i PO (odpowiednio 40% i 38%).

Tabela 9

Wartości według skali ocen	W jakim stopniu Solidarna Polska wyraża Pana(i) interesy i poglądy lub też jest z nimi sprzeczna?				
	oceny w elektoratach partii politycznych				
	PO	PSL	PiS	Ruch Palikota	SLD
	w procentach				
Niezgodność z interesami i poglądami (od -3 do -1)	38	16	11	40	44
Ocena neutralna (0)	24	26	19	32	23
Zgodność z interesami i poglądami (od +1 do +3)	6	21	38	14	6
Trudno powiedzieć / Nieznajomość	32	37	32	14	27

Nowa Prawica Janusza Korwin-Mikkego jest ugrupowaniem, od którego dystansują się zadeklarowani wyborcy wszystkich innych partii. Najpowszechniej zwolennicy SLD uważają poglądy Nowej Prawicy za sprzeczne z ich własnymi (51%). W elektoracie PO odsetek głosów dezaprobaty sięga 44%. Relatywnie najbardziej przychylnie na program Nowej Prawicy patrzą sympatycy PiS (16% głosów aprobaty) oraz Ruchu Palikota (17%), choć w tym drugim przypadku oceny są dużo bardziej ambiwalentne, bowiem aż 40% wyborców RP odrzuca sposób myślenia i program polityczny reprezentowany przez Nową Prawicę.

Tabela 10

Wartości według skali ocen	W jakim stopniu Nowa Prawica wyraża Pana(i) interesy i poglądy lub też jest z nimi sprzeczna?				
	oceny w elektoratach partii politycznych				
	PO	PSL	PiS	Ruch Palikota	SLD
	w procentach				
Niezgodność z interesami i poglądami (od -3 do -1)	44	22	21	40	51
Ocena neutralna (0)	18	27	19	13	12
Zgodność z interesami i poglądami (od +1 do +3)	9	10	16	17	10
Trudno powiedzieć/ Nieznajomość	29	41	44	30	27

Polacy słabo identyfikują się z partiami politycznymi, tylko jedna trzecia ogółu badanych jest skłonna choćby w minimalnym stopniu uznać którąś z liczących się partii za wyraziciela własnych poglądów czy też dobrego reprezentanta swoich interesów. Inaczej niż w poprzednich latach PO nie jest już partią, z którą Polacy identyfikują się najsilniej. Z podobnym poziomem aprobaty spotykają się obecnie trzy ugrupowania: PSL, PO oraz PiS. Jednak większość partii funkcjonujących na scenie politycznej częściej budzi sprzeciw, niż spotyka się z aprobatą. Wyjątkiem jest jedynie PSL. Dość neutralnie postrzegane jest jeszcze SLD. W stosunku do ugrupowań wyznaczających główny front podziałów politycznych w Polsce, czyli PO i PiS, wyraźnie przeważa natomiast nastawienie negatywne. Wśród ogółu Polaków najwięcej negatywnych emocji budzi Ruch Palikota.

W ciągu niespełna dwóch lat, które upłynęły od poprzedniego badania najbardziej znaczącą zmianą jest spadek identyfikacji z rządzącą partią – PO. Zdolność Polaków do identyfikacji z linią polityczną reprezentowaną przez to ugrupowanie zmalała o jedną trzecią. Przyczyną tego jest z jednej strony pojawienie się Ruchu Palikota, który odebrał PO część lewicowo-liberalnego i młodego elektoratu, z drugiej potknięcia polityczne, które rząd zalicza od początku tego roku. Natomiast zmiany na prawej stronie sceny politycznej i pojawienie się nowych ugrupowań w niewielkim stopniu wpłynęło na poziom aprobaty dla PiS.

Słaba identyfikacja z ugrupowaniami politycznymi większości Polaków, nie oznacza oczywiście, że nie istnieją wyborcy w pełni utożsamiający się z linią polityczną poszczególnych ugrupowań. W gronie zadeklarowanych zwolenników poszczególnych partii zdecydowanie najsilniej z popieranym przez siebie ugrupowaniem identyfikują się wyborcy PiS. Dość duży poziom identyfikacji, wyższy niż w przypadku zadeklarowanych wyborców innych ugrupowań, notujemy także w elektoracie PSL. O ile w przypadku partii Jarosława Kaczyńskiego bardzo dobry wynik nie dziwi – wysoki poziom identyfikacji z tym ugrupowaniem stwierdzaliśmy niejednokrotnie także w ubiegłych latach i dziś tego rodzaju silną relację między partią a jej elektoratem można uznać za charakterystyczną dla tej formacji – to wysoki stopień identyfikacji obecnego elektoratu PSL z tą partią, w świetle dotychczasowych badań, jest swego rodzaju ewenementem. Silniejsza niż dotąd identyfikacja z PSL jego zadeklarowanych zwolenników może mieć charakter „okazjonalny” – wiązać się z ostatnimi wydarzeniami na scenie politycznej, a mianowicie starciem koalicjantów w sprawie projektowanych przez rząd zmian w systemie emerytalnym. Nie zmienia to faktu, że silnie identyfikujący się z partią elektorat, z reguły dobrze wróży jej przyszłym notowaniom.

Wśród ugrupowań znajdujących się w parlamencie najsłabiej identyfikujący się z własną partią elektorat mają obecnie PO oraz SLD. W ciągu ostatnich niespełna dwóch lat obie partie znacznie straciły na reprezentatywności.

Poza jej własnym elektoratem z PO relatywnie najczęściej identyfikują się wyborcy Ruchu Palikota oraz PSL. PiS pozostaje wciąż partią najbardziej izolowaną na naszej scenie politycznej, odrzucaną przez większość wyborców Ruchu Palikota, PO oraz SLD. Najsłabiej dystansują się wobec PiS zwolennicy PSL, jednak i w tym elektoracie dominuje negatywne nastawienie wobec partii Jarosława Kaczyńskiego. Sam PSL postrzegany jest przez wyborców innych ugrupowań najmniej kontrowersyjnie – jako partia neutralna lub też nawet zgodna z ich preferencjami. Z SLD najsilniej własne poglądy i interesy utożsamiają wyborcy

Ruchu Palikota i odwrotnie – zwolennicy SLD relatywnie najsilniej podzielają poglądy reprezentowane przez RP. W stosunku do „nowych” ugrupowań warto zwrócić uwagę na silne związki poważnej części elektoratu PiS (prawie dwie piąte) z Solidarną Polską Zbigniewa Ziobry. Co z jednej strony można interpretować jako potencjalne zagrożenie dla stanu posiadania PiS, z drugiej – jako czynnik, który winien skłaniać przywódców obu partii do współpracy.

Opracowała
Agnieszka CYBULSKA

Tabela 1

		W jakim stopniu Platforma Obywatelska wyraża Pana(i) interesy i poglądy lub też jest z nimi sprzeczna?					Liczba osób
		-3 Całkowicie sprzeczna z moimi poglądami i interesami	0 Neutralność	+3 W pełni wyraża moje poglądy i interesy	Nie znam tej partii, nie słyszałem(a) o niej	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	%	%	
Ogółem		38	20	32	2	8	1006
Płeć	Mężczyźni	39	22	32	1	6	480
	Kobiety	37	18	32	3	11	526
Wiek	18-24 lata	41	22	30	2	5	126
	25-34	35	20	31	2	12	208
	35-44	33	19	37	2	9	158
	45-54	39	20	31	3	8	165
	55-64	37	23	33	2	5	187
	65 lat i więcej	43	14	30	2	10	162
Miejsce zamieszkania	Wieś	42	20	24	2	12	382
	Miasto do 20 tys.	24	24	42	3	7	153
	20-100 tys.	41	18	34	1	6	193
	101-500 tys.	38	20	33	3	6	167
	501 tys. i więcej mieszk.	35	15	42	3	4	111
Wykształcenie	Podstawowe	47	16	20	3	14	196
	Zasadnicze zawodowe	39	26	24	3	8	260
	Średnie	36	21	33	2	8	354
	Wyższe	30	14	52		4	196
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	31	13	51		5	118
	Średni personel, technicy	37	14	40	3	6	45
	Pracownicy adm.-biurowi	35	8	45	2	10	53
	Pracownicy usług	24	27	37	5	8	43
	Robotnicy wykwalifikowani	37	27	25	5	6	113
	Robotnicy niewykwalifik.	24	32	26	4	14	50
	Rolnicy	49	26	19	2	3	63
Pracujący na własny rach.	27	24	34		15	46	
Bierni zawodowo	Renciści	41	13	29	3	13	74
	Emeryci	43	17	28	3	9	213
	Uczniowie i studenci	41	23	33		3	74
	Bezrobotni	50	14	26		10	56
	Gospodynie domowe i inni	33	27	27		13	57
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	36	13	42	3	7	126
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	32	21	38	4	5	92
	sekt. pryw. poza rolnict.	30	24	34	2	9	239
	prywatnym gosp. rolnym	48	26	18	2	6	61
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	42	20	19	5	13	130
	501-750	43	18	24	1	14	123
	751-1000	43	18	31	2	6	160
	1001-1500	35	18	41	2	4	187
	Powyżej 1500 zł	35	16	46	1	2	169
Ocena własnych war. mater.	Złe	43	22	19	2	14	145
	Średnie	42	19	27	3	9	473
	Dobre	30	20	42	1	6	388
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	54	15	19		12	59
	Raz w tygodniu	39	17	31	3	9	482
	1-2 razy w miesiącu	33	24	33	3	7	178
	Kilka razy w roku	31	20	38	1	9	204
	W ogóle nie uczestniczy	42	26	29		3	83
Poglądy polityczne	Lewica	37	25	34	0	4	176
	Centrum	34	22	38	2	4	301
	Prawica	44	16	36	1	3	296
	Trudno powiedzieć	35	19	18	5	24	233

Tabela 2

		W jakim stopniu Prawo i Sprawiedliwość wyraża Pana(i) interesy i poglądy lub też jest z nimi sprzeczne?					Liczba osób
		-3 Całkowicie sprzeczne z moimi poglądami i interesami	0 Neutralność	+3 W pełni wyraża moje poglądy i interesy	Nie znam tej partii, nie słyszałem(a) o niej	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	%	%	
Ogółem		41	17	32	2	8	1005
Płeć	Mężczyźni	43	18	32	1	6	479
	Kobiety	39	16	32	2	11	527
Wiek	18-24 lata	37	25	33	1	4	126
	25-34	44	16	27	2	11	207
	35-44	43	18	28	1	10	158
	45-54	41	14	35	1	9	165
	55-64	42	16	36	1	4	187
	65 lat i więcej	37	14	37	2	10	162
Miejsce zamieszkania	Wieś	34	17	35	1	12	381
	Miasto do 20 tys.	43	15	33	3	7	153
	20-100 tys.	42	14	34	1	9	194
	101-500 tys.	46	22	26	1	4	166
	501 tys. i więcej mieszk.	52	15	27	2	3	111
Wykształcenie	Podstawowe	35	15	34	3	13	196
	Zasadnicze zawodowe	36	18	36	2	9	260
	Średnie	44	17	30	2	7	353
	Wyższe	49	16	30		4	196
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	59	12	22		6	118
	Średni personel, technicy	48	16	27	3	6	45
	Pracownicy adm.-biurowi	42	22	31		5	53
	Pracownicy usług	47	13	26	5	10	43
	Robotnicy wykwalifikowani	40	18	31	4	7	113
	Robotnicy niewykwalifik.	31	14	37	4	14	50
	Rolnicy	32	25	41		2	63
Pracujący na własny rach.	32	34	20		13	45	
Bierni zawodowo	Renciści	44	6	34	2	14	74
	Emeryci	35	16	37	2	10	214
	Uczniowie i studenci	33	27	37		3	74
	Bezrobotni	55	14	23		8	56
	Gospodynie domowe i inni	33	10	47		11	57
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	45	17	29	2	7	126
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	47	15	28	3	6	92
	sekt. pryw. poza rolnict.	44	19	26	2	10	238
	prywatnym gosp. rolnym	30	26	40		4	61
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	33	15	36	4	13	130
	501-750	32	18	35	1	14	122
	751-1000	39	18	37	1	5	160
	1001-1500	46	17	30	2	5	188
	Powyżej 1500 zł	58	13	27	1	2	169
Ocena własnych war. mater.	Złe	36	16	36	1	11	144
	Średnie	36	18	35	2	9	472
	Dobre	49	16	28	1	6	389
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	21	12	56		10	59
	Raz w tygodniu	35	16	38	2	8	483
	1-2 razy w miesiącu	37	20	33	3	7	177
	Kilka razy w roku	56	15	17	1	12	204
	W ogóle nie uczestniczy	61	22	15		2	82
Poglądy polityczne	Lewica	56	15	23	0	5	176
	Centrum	49	22	23	2	5	301
	Prawica	32	12	52	0	3	295
	Trudno powiedzieć	30	18	26	4	22	233

Tabela 3

		W jakim stopniu Ruch Palikota wyraża Pana(i) interesy i poglądy lub też jest z nimi sprzeczny?					Liczba osób
		-3 Całkowicie sprzeczny z moimi poglądami i interesami	0 Neutralność	+3 W pełni wyraża moje poglądy i interesy	Nie znam tej partii, nie słyszałem(a) o niej	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	%	%	
Ogółem		46	21	21	4	9	1004
Płeć	Mężczyźni	43	22	25	3	7	479
	Kobiety	48	19	17	4	11	525
Wiek	18-24 lata	38	19	37	3	4	126
	25-34	37	24	23	4	11	207
	35-44	43	24	18	3	12	158
	45-54	50	21	19	2	8	165
	55-64	50	17	21	5	8	187
	65 lat i więcej	57	18	10	4	11	161
Miejsce zamieszkania	Wieś	48	20	15	4	12	381
	Miasto do 20 tys.	46	22	19	5	8	153
	20-100 tys.	48	18	23	2	9	193
	101-500 tys.	39	22	28	4	7	166
	501 tys. i więcej mieszk.	43	22	28	2	4	111
Wykształcenie	Podstawowe	52	14	15	6	13	195
	Zasadnicze zawodowe	43	23	21	4	10	260
	Średnie	46	22	22	2	8	353
	Wyższe	44	22	26	3	6	196
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	51	14	26	2	6	118
	Średni personel, technicy	38	27	21	6	8	45
	Pracownicy adm.-biurowi	47	15	23	4	10	53
	Pracownicy usług	45	24	19	2	10	43
	Robotnicy wykwalifikowani	44	21	22	6	7	113
	Robotnicy niewykwalifik.	33	24	27	6	11	50
	Rolnicy	54	21	10	7	8	63
Pracujący na własny rach.	38	41	10		11	45	
Bierni zawodowo	Renciści	55	14	14	6	12	74
	Emeryci	55	19	12	3	11	213
	Uczniowie i studenci	35	26	37		2	74
	Bezrobotni	32	13	41	2	12	56
	Gospodynie domowe i inni	36	26	23	1	14	57
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	49	17	21	4	8	126
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	46	25	20	2	6	92
	sekt. pryw. poza rolnict.	41	24	23	4	9	238
	prywatnym gosp. rolnym	54	22	11	6	8	61
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	42	18	19	6	14	130
	501-750	48	14	22	4	12	122
	751-1000	49	24	18	3	6	160
	1001-1500	45	26	21	2	6	187
	Powyżej 1500 zł	48	18	28	2	4	169
Ocena własnych war. mater.	Złe	43	19	22	4	12	144
	Średnie	48	20	17	5	11	472
	Dobre	44	22	26	2	6	388
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	72	11	5		12	59
	Raz w tygodniu	53	18	14	4	10	482
	1-2 razy w miesiącu	40	24	23	5	8	177
	Kilka razy w roku	35	24	30	2	9	204
	W ogóle nie uczestniczy	22	29	42	3	4	82
Poglądy polityczne	Lewica	35	22	36	1	5	176
	Centrum	39	28	24	3	5	300
	Prawica	65	16	13	2	4	295
	Trudno powiedzieć	39	16	14	7	24	233

Tabela 4

		W jakim stopniu Sojusz Lewicy Demokratycznej wyraża Pana(i) interesy i poglądy lub też jest z nimi sprzeczne?					Liczba osób
		-3 Całkowicie sprzeczny z moimi poglądami i interesami	0 Neutralność	+3 W pełni wyraża moje poglądy i interesy	Nie znam tej partii, nie słyszałem(a) o niej	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	%	%	
Ogółem		31	27	26	4	11	1003
Płeć	Mężczyźni	34	28	28	3	8	479
	Kobiety	28	27	24	6	14	524
Wiek	18-24 lata	26	35	27	4	7	125
	25-34	31	26	23	5	15	207
	35-44	26	33	23	5	13	158
	45-54	38	22	24	4	11	165
	55-64	30	24	34	4	7	187
	65 lat i więcej	32	27	25	3	13	161
Miejsce zamieszkania	Wieś	30	29	22	4	14	381
	Miasto do 20 tys.	29	26	29	7	10	153
	20-100 tys.	29	26	30	4	11	193
	101-500 tys.	29	28	30	3	9	165
	501 tys. i więcej mieszk.	41	25	24	3	6	111
Wykształcenie	Podstawowe	27	30	19	7	17	195
	Zasadnicze zawodowe	30	26	28	5	11	260
	Średnie	31	29	25	4	10	352
	Wyższe	35	24	32	1	8	196
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	37	19	35	1	8	118
	Średni personel, technicy	26	29	32	6	6	45
	Pracownicy adm.-biurowi	34	24	26		16	52
	Pracownicy usług	27	29	29	2	13	43
	Robotnicy wykwalifikowani	35	29	25	4	7	113
	Robotnicy niewykwalifik.	21	35	22	9	13	50
	Rolnicy	30	31	25	4	10	63
Pracujący na własny rach.	20	39	28	2	11	45	
Bierni zawodowo	Renciści	33	14	28	9	16	74
	Emeryci	33	28	23	4	11	213
	Uczniowie i studenci	34	30	26	4	6	74
	Bezrobotni	25	29	28	5	14	56
	Gospodynie domowe i inni	20	33	14	10	22	57
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	30	22	37	3	8	125
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	38	25	28	2	7	92
	sekt. pryw. poza rolnict.	28	33	24	4	11	238
	prywatnym gosp. rolnym	30	32	23	4	12	61
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	22	25	24	7	22	130
	501-750	36	25	21	5	13	122
	751-1000	36	29	21	5	9	160
	1001-1500	25	34	31	4	6	185
	Powyżej 1500 zł	38	20	37	1	5	169
Ocena własnych war. mater.	Złe	30	26	24	3	18	144
	Średnie	32	26	24	6	11	472
	Dobre	29	30	29	3	9	387
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	34	22	24	5	15	59
	Raz w tygodniu	33	27	23	5	13	481
	1-2 razy w miesiącu	23	37	23	6	11	177
	Kilka razy w roku	29	23	35	2	11	204
	W ogóle nie uczestniczy	34	27	34	4	1	82
Poglądy polityczne	Lewica	15	18	62	2	3	176
	Centrum	26	36	27	3	8	300
	Prawica	54	27	13	2	5	294
	Trudno powiedzieć	20	25	15	11	29	233

Tabela 5

		W jakim stopniu Polskie Stronnictwo Ludowe wyraża Pana(i) interesy i poglądy lub też jest z nimi sprzeczne?					Liczba osób
		-3 Całkowicie sprzeczne z moimi poglądami i interesami	0 Neutralność	+3 W pełni wyraża moje poglądy i interesy	Nie znam tej partii, nie słyszałem(a) o niej	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	%	%	
Ogółem		21	31	33	4	11	1004
Płeć	Mężczyźni	22	33	32	4	9	479
	Kobiety	19	29	34	5	13	525
Wiek	18-24 lata	20	43	22	6	9	126
	25-34	16	34	29	7	14	207
	35-44	19	35	31	2	12	158
	45-54	26	26	33	4	11	165
	55-64	22	28	40	3	8	187
	65 lat i więcej	21	23	42	4	10	161
Miejsce zamieszkania	Wieś	17	28	38	3	15	381
	Miasto do 20 tys.	21	31	35	7	6	153
	20-100 tys.	18	34	35	3	10	193
	101-500 tys.	26	33	23	7	11	166
	501 tys. i więcej mieszk.	30	33	26	5	5	111
Wykształcenie	Podstawowe	22	24	31	7	17	195
	Zasadnicze zawodowe	17	30	37	4	12	260
	Średnie	21	32	33	5	9	353
	Wyższe	23	38	30	3	5	196
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	30	37	23	3	7	118
	Średni personel, technicy	18	36	31	9	6	45
	Pracownicy adm.-biurowi	16	32	38	2	12	53
	Pracownicy usług	15	32	33	2	17	43
	Robotnicy wykwalifikowani	21	29	33	6	10	113
	Robotnicy niewykwalifik.	10	36	33	11	11	50
	Rolnicy	13	20	54	4	9	63
Pracujący na własny rach.	12	48	25	2	13	45	
Bierni zawodowo	Renciści	26	19	35	5	15	74
	Emeryci	22	24	39	4	11	213
	Uczniowie i studenci	27	42	22	4	6	74
	Bezrobotni	15	32	34	6	14	56
	Gospodynie domowe i inni	17	38	25	3	16	57
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	22	29	33	6	10	126
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	21	36	34	2	7	92
	sekt. pryw. poza rolnict.	18	41	26	5	11	238
	prywatnym gosp. rolnym	13	18	57	2	10	61
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	16	21	37	7	18	130
	501-750	25	24	37	3	12	122
	751-1000	18	32	30	8	11	160
	1001-1500	18	34	39	3	7	187
	Powyżej 1500 zł	27	30	36	3	3	169
Ocena własnych war. mater.	Złe	21	25	32	5	17	144
	Średnie	21	29	35	5	11	472
	Dobre	20	36	31	4	8	388
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	31	22	29	5	13	59
	Raz w tygodniu	17	28	39	3	12	482
	1-2 razy w miesiącu	16	35	34	6	9	177
	Kilka razy w roku	25	36	23	3	12	204
	W ogóle nie uczestniczy	31	33	23	10	3	82
Poglądy polityczne	Lewica	18	32	41	3	5	176
	Centrum	16	36	36	5	7	300
	Prawica	28	29	37	1	6	295
	Trudno powiedzieć	18	28	19	9	26	233

Tabela 6

		W jakim stopniu Solidarna Polska wyraża Pana(i) interesy i poglądy lub też jest z nimi sprzeczna?					Liczba osób
		-3 Całkowicie sprzeczna z moimi poglądami i interesami	0 Neutralność	+3 W pełni wyraża moje poglądy i interesy	Nie znam tej partii, nie słyszałem(a) o niej	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	%	%	
Ogółem		23	23	14	25	14	1003
Płeć	Mężczyźni	26	24	17	21	12	478
	Kobiety	19	23	12	29	17	525
Wiek	18-24 lata	13	33	14	28	12	126
	25-34	18	26	8	33	15	206
	35-44	21	26	15	21	17	158
	45-54	28	19	15	25	14	165
	55-64	31	19	14	23	13	187
	65 lat i więcej	22	19	19	23	16	161
Miejsce zamieszkania	Wieś	19	20	16	28	17	380
	Miasto do 20 tys.	27	28	10	20	15	153
	20-100 tys.	22	24	15	22	17	193
	101-500 tys.	23	23	13	31	9	166
	501 tys. i więcej mieszk.	31	25	14	22	8	111
Wykształcenie	Podstawowe	22	14	11	31	22	195
	Zasadnicze zawodowe	18	25	17	27	14	259
	Średnie	24	26	15	23	13	353
	Wyższe	27	26	13	22	12	196
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	35	24	11	21	8	118
	Średni personel, technicy	29	26	13	17	15	45
	Pracownicy adm.-biurowi	13	21	14	31	20	53
	Pracownicy usług	19	26	8	30	17	43
	Robotnicy wykwalifikowani	24	25	17	25	9	113
	Robotnicy niewykwalifik.	20	22	13	31	14	49
	Rolnicy	15	23	16	31	15	63
Pracujący na własny rach.	25	37	7	14	17	45	
Bierni zawodowo	Renciści	26	9	15	27	24	74
	Emeryci	26	21	17	22	14	213
	Uczniowie i studenci	14	26	13	37	10	74
	Bezrobotni	14	22	17	31	16	56
	Gospodynie domowe i inni	13	30	12	24	22	57
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	27	22	15	24	12	126
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	29	25	17	20	9	92
	sekt. pryw. poza rolnict.	23	28	10	25	14	237
	prywatnym gosp. rolnym	15	23	16	29	17	61
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	16	15	14	34	21	130
	501-750	15	28	11	30	16	122
	751-1000	21	25	14	28	12	159
	1001-1500	27	22	16	24	11	187
	Powyżej 1500 zł	35	20	15	22	8	169
Ocena własnych war. mater.	Złe	18	20	13	27	22	144
	Średnie	22	22	15	26	16	471
	Dobre	25	26	14	25	10	388
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	15	19	29	18	20	59
	Raz w tygodniu	19	24	15	26	16	481
	1-2 razy w miesiącu	19	24	17	29	11	177
	Kilka razy w roku	31	20	10	25	14	204
	W ogóle nie uczestniczy	36	28	7	22	8	82
Poglądy polityczne	Lewica	32	24	11	25	8	176
	Centrum	23	27	10	28	11	299
	Prawica	24	25	24	18	9	295
	Trudno powiedzieć	13	15	9	32	31	233

Tabela 7

		W jakim stopniu Polska Jest Najważniejsza wyraża Pana(i) interesy i poglądy lub też jest z nimi sprzeczna?					Liczba osób
		-3 Całkowicie sprzeczna z moimi poglądami i interesami	0 Neutralność	+3 W pełni wyraża moje poglądy i interesy	Nie znam tej partii, nie słyszałem(a) o niej	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	%	%	
Ogółem		25	25	15	22	13	1004
Płeć	Mężczyźni	26	29	15	18	12	479
	Kobiety	23	21	16	26	15	525
Wiek	18-24 lata	20	36	10	26	7	126
	25-34	15	22	21	27	14	207
	35-44	22	27	15	19	16	157
	45-54	29	23	17	19	13	165
	55-64	36	20	13	20	11	187
	65 lat i więcej	26	22	13	21	18	162
Miejsce zamieszkania	Wieś	22	21	17	25	15	381
	Miasto do 20 tys.	23	32	12	21	11	152
	20-100 tys.	28	21	15	21	15	193
	101-500 tys.	24	25	11	23	16	167
	501 tys. i więcej mieszk.	32	29	20	16	3	111
Wykształcenie	Podstawowe	25	16	10	29	20	195
	Zasadnicze zawodowe	19	27	16	26	13	260
	Średnie	26	27	13	21	13	353
	Wyższe	30	25	24	14	8	196
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	38	19	17	16	10	118
	Średni personel, technicy	36	23	11	18	12	45
	Pracownicy adm.-biurowi	13	23	27	23	14	53
	Pracownicy usług	15	33	7	24	20	43
	Robotnicy wykwalifikowani	17	30	16	28	8	111
	Robotnicy niewykwalifik.	21	33	7	17	21	50
	Rolnicy	20	19	21	26	14	63
Pracujący na własny rach.	23	33	10	20	15	45	
Bierni zawodowo	Renciści	23	18	18	23	18	74
	Emeryci	30	21	14	21	14	213
	Uczniowie i studenci	24	37	10	24	6	74
	Bezrobotni	24	20	13	27	16	56
	Gospodynie domowe i inni	16	24	22	24	15	57
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	28	19	24	16	13	126
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	21	33	19	20	8	92
	sekt. pryw. poza rolnict.	24	27	10	24	14	237
	prywatnym gosp. rolnym	18	21	22	23	16	61
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	13	20	15	33	18	130
	501-750	21	27	16	20	16	123
	751-1000	23	27	16	19	14	160
	1001-1500	28	24	19	18	10	187
	Powyżej 1500 zł	41	19	18	15	8	169
Ocena własnych war. mater.	Złe	18	21	12	30	19	145
	Średnie	24	22	15	24	15	471
	Dobre	28	29	17	17	9	388
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	23	27	12	23	14	59
	Raz w tygodniu	22	23	20	20	15	481
	1-2 razy w miesiącu	17	27	13	29	13	177
	Kilka razy w roku	36	22	11	18	13	204
	W ogóle nie uczestniczy	32	30	5	28	5	83
Poglądy polityczne	Lewica	38	22	12	23	5	176
	Centrum	24	27	15	23	11	300
	Prawica	26	27	22	13	10	295
	Trudno powiedzieć	14	19	8	31	27	233

Tabela 8

		W jakim stopniu Nowa Prawica Janusza Korwin-Mikkego wyraża Pana(i) interesy i poglądy lub też jest z nimi sprzeczna?					Liczba osób
		-3 Całkowicie sprzeczna z moimi poglądami i interesami	0 Neutralność	+3 W pełni wyraża moje poglądy i interesy	Nie znam tej partii, nie słyszałem(a) o niej	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	%	%	
Ogółem		29	19	10	32	10	1004
Płeć	Mężczyźni	31	20	15	26	8	480
	Kobiety	27	18	6	37	12	524
Wiek	18-24 lata	18	21	24	32	5	125
	25-34	22	21	9	37	12	208
	35-44	23	25	5	32	15	158
	45-54	36	16	10	30	9	165
	55-64	39	17	10	24	11	187
	65 lat i więcej	34	15	6	35	10	161
Miejsce zamieszkania	Wieś	23	20	7	37	13	382
	Miasto do 20 tys.	35	18	13	26	9	153
	20-100 tys.	29	18	8	35	10	193
	101-500 tys.	28	19	11	33	9	165
	501 tys. i więcej mieszk.	41	19	17	17	6	111
Wykształcenie	Podstawowe	23	11	7	46	13	195
	Zasadnicze zawodowe	28	19	6	35	12	260
	Średnie	31	21	11	29	9	353
	Wyższe	33	23	16	18	9	196
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	37	20	15	21	7	118
	Średni personel, technicy	36	22	6	29	6	45
	Pracownicy adm.-biurowi	29	14	14	23	20	52
	Pracownicy usług	20	23	5	31	20	43
	Robotnicy wykwalifikowani	28	17	6	41	8	113
	Robotnicy niewykwalifik.	16	25	5	40	13	50
	Rolnicy	22	25	7	29	17	63
Pracujący na własny rach.	24	34	13	18	11	46	
Bierni zawodowo	Renciści	31	11	9	41	9	74
	Emeryci	35	16	6	32	11	213
	Uczniowie i studenci	21	20	30	26	2	74
	Bezrobotni	28	15	11	41	5	56
	Gospodynie domowe i inni	21	18	7	39	15	57
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	32	20	10	28	10	125
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	29	24	10	29	7	92
	sekt. pryw. poza rolnict.	27	21	10	30	11	239
	prywatnym gosp. rolnym	22	26	8	27	16	61
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	23	16	6	44	10	130
	501-750	20	17	12	39	12	122
	751-1000	26	23	8	33	9	160
	1001-1500	37	17	13	26	7	185
	Powyżej 1500 zł	44	21	12	17	6	169
Ocena własnych war. mater.	Złe	28	17	7	35	13	144
	Średnie	30	16	9	34	11	473
	Dobre	28	23	13	28	8	387
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	30	9	16	23	21	59
	Raz w tygodniu	26	21	8	35	10	481
	1-2 razy w miesiącu	27	18	7	37	10	178
	Kilka razy w roku	34	18	11	27	10	204
	W ogóle nie uczestniczy	34	20	21	21	4	82
Poglądy polityczne	Lewica	43	15	13	25	4	176
	Centrum	29	27	6	31	6	300
	Prawica	33	17	18	24	9	295
	Trudno powiedzieć	13	14	3	48	22	233